

TAKÁTS SÁNDOR: A RÉGI LEVELEK HUMORA

A csendes és a jóízű humor a magyar néplélektől elválaszthatatlan. Vele születik ez, s vele marad jó- és balsorsában. A paraszti szegénységben csakúgy megtaláljuk, mint az úri renden. Nemzeti kincsünk ez, melyből minden magyar nyelven szóló ember örökölt valamit, ki többet, ki kevesebbet. A mi népünk szokása, hogy a szónak sóval és borssal adja meg a módját, mert szerinte ez az élet igazi fűszerszáma, csak ezzel vigadhat akkor is, mikor igazában sír; ezzel gondolhat a derűre akkor is, mikor sötétség borul rája.

Balítélet alá senki ne vegye, ha állítjuk, hogy a magyar humor olyan nemzeti sajátosságunk, olyan eredeti vonásunk, melyet hasonló formában semmiféle népnél meg nem találunk. A magyar igazában a szív embere. A szív érzéseinek a hullámozása teremti benne azt az érzületet, amit a sírva vigad a magyar és a borúra derű mondások oly találóan kifejeznek. S mi

az igazi magyar humor, ha nem ez? Kedvre perdül, nevet a lelke és sír a szíve egyszerre. Mintha csak zuhogó esőben a napsugár járna boszorkánytáncot a szivárványos égen.

A magyar a humorra való hajlandóságot őseitől mórínglotta. Ki nem tudná, milyen fortélyos a népünk, mennyi hamis praktikát forgat a fejében? Bizony nem mondunk újat, ha állítjuk, hogy őkigyelme szereti a tréfát, s folyton azon incselkedik, mi okot vethessen a szomszédjához a maga megnevettetésére. Azt is tudjuk, hogy búsultában bolondságot művelget, s ha a kedve haragra fordul, indulatos, mint a puska, s bezzeg van ilyenkor keletjük a szegény szenteknek! Mikor bajba kerül, a felhőket fohászkodással ritkán szaporítja; inkább ide-oda kapálózik, mint az imes vízbe esett ember. S ha tanácsal nem telik a tüssző, szántogatni a cigány lován sem röstell, jól tudván, hogy nem szénásszekér a szó, tehát könnyű megfordítania. Szóval, az élet minden körülményében keresve keresi az ellentéteket. A darazsat piszkálja, bár tudja, hogy csíp; de ha az mást megszúrt, kiszedi a fullánkot. Lelkesedésében az egekig emeli az alacsony, de haragjában sárba tiporja a fenségest is.

Bár a humorra való hajlandósága a magyarnak veleszületett tulajdonsága, mégsem minden időben nyilvánul az egyformán. Vannak bizonyos időszakok, melyekben a humor módfelett nekiindul, s viszont olyan idők is akadnak, amikor minden kedv elül, minden tréfa elhallgat. Nekünk magyaroknak mindkét fajta időből bőven kijutott.

Ha egy-egy század írott emlékeit végiglapozgatjuk, magunktól rájövünk, melyik kor kedvez legjobban a magyar humornak. Mi azt találjuk, hogy minél erősebb, minél magyarabb a nemzeti közszellem, annál jobban virul a hazai humor. Tudjuk, hogy legnemzetibb századunk a tizenhatodik század. Ha e kor kiadatlan leveleinek a tízezreit végiglapozzuk, meggyőződünk, hogy ez a század a magyar humornak aranykora. Nem is csoda! Mozgalmas, élénk, tüzes, változatos és minden ízében magyar világ járta akkor nálunk. A török meghódította ugyan országunkat, de nemzeti nyelvünk és a szokásunk meg a törököt hódította meg. Aki egyik nap ellenségünk, másnap már barátunk. Akinek ma kiteszük a rokkáját, holnap már a házukban füstölög. Ma örömtől megfogyott a népünk, holnap már diadalmármorban úszik. A gyász és az öröm, a bánat és a vígság, a remény és a kétségbeesés, a komolyság és a tréfa naponként egymást űzi. Mintha csak az ellentétek örökös harca szállott volna e földre, minden nap változtatva hozza a jót és a rosszat, a vígságot és a szomorút.

Ilyen korban, az embernek, akarva vagy nem akarva, a humorra kell adnia magát. Akinek a muzsika szól, a táncra készen kell állnia. És a mi jámbor eleink erre készen állottak. Csak elő kell szedegetnünk a leveleiket, hogy lássuk, minő kedv járta a szívüket. A maguk szava nyit nekünk ajtót, kijön rajta a kedvük.

A tizenhatodik század kiadatlan levelei tágas mezőt adnak annak, aki a hamisítatlan magyar humor virágát gyűjtögeti. Seregével szedegetheti ő itt jámbor eleinknek tréfás mondásait, amik a közmondások erejével hatnak. A magyar humor minden fajából annyi példát gyűjthet, hogy a szeme nem a siralom, hanem a nevetés miatt nedvesedik meg. Az embereket a maguk valóságában láthatja; szemmel nézheti, mint indul meg rajtuk a lehetetlen bolondság, mint kelepcélkednek, mint eresztik meg a nyelvüket, ha a borból többet szívtak magukba; a házasemberek módjára mint veszekednek, milyen kusztonnal mennek egymásra. A sok között szinte nehéz lévén a választás, csak úgy találomra adunk itt egyet-kettőt.

Azt mondják, hogy a magyar szépen tud temetni. A tizenhatodik században Európa-szerte azt hangoztatták, hogy a magyar tud legszebben meghalni! S úgy is volt. A vitézek a zöldbe borult mezőkön keresték a hozzájuk méltó ellenfelet, s bátran szembenéztek a halállal. Szebb s dicsőbb temetőt a csataterénél nem ismertek. S nemcsak bátran, de vígan mentek a halálos veszedelembe. Tudjuk, hogy Mohács mellett a mieink előre látták veszedelmüket, s mégis humorizáltak. A tizenhatodik századi végbeliek is így tettek. Egész sereg levélben írják, hogy ők vígan akarnak meghalni. S ha módját ejthették, így is haltak meg.

A vígan való meghalást azok is megkívánták, akik távol a csatamezőktől, puha ágyban várták a halált. Gutaütött emberekről írják a tizenhatodik században, hogy csobolyóval hordatják az ágyukhoz a bort és a jóféle káposztás húst. A haldokló győri püspökről írja Szentgyörgyi Gábor uram 1565-ben: "Nem haladhat messze halála; mert igen eltölt immár minden teste az nagy nedvességgel. Vízi betegség nagyon rajta. Mind éjjel, mind nappal igen issza a bort". Hogy őkigyelme a bort nem orvosságul itta, mondanunk sem kell. Hiszen a vízbetegségről már akkor is tudták, hogy nem tűri a sok boritalt.

Szalay János pozsonyi gróf is azt tartotta, hogy többet ér neki a búcsúpohárhoz nyúlnia, mint az utolsó kenethez. Azért írta 1543-ban e nem éppen szent ígéket: "Hogy nem mint morgó paphoz gyónnám, inkább akarok gyónatlan meghalnom". E jó emberekről is bizonyára elmondották, hogy kiszorultak az egek országából. Mivel e világon csak borokat kóstoltak, az örökkévalóságban hiába fohászkodnak egy csöpp vízért.

Tudott dolog, hogy jámbor eleinkben akkor sem romlott meg a magyar humor, mikor Bécsbe kellett menniük. Ezt a bécsi utat a hódoltság korában még az sem szívesen tette meg, aki az udvar szemében nem volt tüske. Egész sereg levélben olvassuk, hogy Bécsben levő uraink nem szívesen nyomták ott a pádimentumot, s alig várták, hogy megszabaduljanak onnét, így állván a dolog, gondolhatjuk, hogy minő kedvvel mentek Bécsbe! Hiszen tudták, hogy a nagy emberek kedve igen nyúl hátán jár. Tudták, hogy akit vendégül hívnak Bécsbe, igen gyakran fogva tartják ott. Mikor Báthory István uramat hívták Bécsbe, felövezte magát az útra. Azonban mikor egy mérföldre ment volna Ecsedtől, kérdé az embereit: "Jön-e utánam Ecsed vára?" Mikoron pedig hallá, hogy Ecsed nem jönne utána, imigyen szólt: "Ha Ecsed el nem menne vélem, nem megyek Bécsbe!" S otthon maradt.

Nem Báthory volt az egyetlen, aki így cselekedett! Senki sem akarta, hogy régi magyar mondás szerint az udvar "Moré László daljára fogja".

Nem sokkal a halála előtt Balassi Bálint (a költő) is fent járt Bécsben. A királynak ajánlta fel szolgálatát. Bizony sok kemény szót kellett ott felvennie. Hazajővén, lókupeckedéssel igyekezett a sorsán lendítgetnie. "Csigává kell lennem - írja -, hátamon leszen házam. Az mely jámbor csigát kíván, bár ne kapálja az szőlők tövét érte, hanem egyék énbennem ezután."

Kávásy Jób uram írta 1576-ban ezt a bölcs mondást: "Az Isten nemcsak arra teremtette az vizet, hogy mossanak vele, hanem etiam propter bibendum." (Azaz ivásra is.)

De vajmi kevesen voltak kortársai között, akik e szép mondást megszívlelték. Bizony bort s nem vizet ittak. Mégpedig a kelleténél többet is. Nádasdy Tamásnak derék udvarmestere, a vitéz

Tahy Bernát is lelke mélyéből utálta volt a vizet. Őkigyelme 1551-ben írja a gazdájának, hogy a lova megsántult. Márpedig - úgymond - "az mely lónak három lába vagyon, azon nem szoktak hadakozni..." "Azt tudtam - írja tovább -, hogy az tiszthez képest ne legyen szabad részegeskedni! De ím értem, hogy kegyelmed szabadságot adott reá, kit én kegyelmednek megszolgálok. Ugyanis míg részegeskedtem vala, minden marhám szaporodik vala. De mióta elhagytam az részegséget, azúta mind fogyni kezd és veszni."

Úgy látszik, hogy Bernát uram nagyon is sűrűn éldegélt a gazdája engedelmeivel, mert Bolday Tóbiás följelenté őt részegeskedése miatt a nádorispánnak. Erre Bernát gazda így írt volt a nádorispánnak: "Kérem nagyságodat, parancsolná meg Bolday Tóbiásnak, hogy nagyságod előtt ne szólna reám; hanem ha mi dolga vagyon én velem, magamnak mondja meg. Bizony ha ifjúságában megszokta volna is az efféle dolgot, hogy nagyságodnak megmondaná, az nagy jámbor szolgálai közül házánál vagy szállásán ki mint eszik vagy iszik, immár vénségében el kellene hagynia. Jobb volna, ha az fertőbéli tyúkokra viselne gondot, miképpen az jég alól kifoghatná, kiből mind nagyságodnak, mind magának haszna lehetne, hogysem mint énreám visel gondot; mert bizony az énreám való gondviselésben nem sok haszna vagyon."

Ezután megírja Bernát uram, hogy miatta már otthon sem mer enni és inni. Pedig Bolday Tóbiás a minap is úgy leitta magát, hogy lábán sem állhatott, sem nem nézhetett, hanem az asztalnál elaludt... "Az pórokkal - írja tovább - addig iszik, hogy kocsira vetik, s úgy viszik haza, mint egy Kadácsy Antalt. Én pedig kegyelmes uram soha nem ittam az pórokkal, hanem mikor ittam, vagy házamnál, vagy szálláson uraim emberekkel és nagyságod nagy jámbor szolgálival ittam. Ha Bécsbe megyek, oly helyre szállok, hogy Bolday Tóbiás meg nem cirkál és meg nem talál."

Vitézlő Ganzer György is alighanem sokat emelgette a poharat. A levelei, amiket borittában írogatott, ugyancsak meg vannak rakva tréfákkal. Sajnos, az ő tréfaiban tüske is akad, mégpedig elég. Egy ízben Verbas Jánosnak, Batthyány Ádám gróf főpecérjének (percnek is mondták akkor) írván, levelét imigyen kezdte: "Köszönetem után verjen meg téged ama iszonyú nagy bakbűz; üzzön meg a félő nyúl, kukucskáljon oldaladból három fán bűdös babul. Nem tudom, mint viseled magadat az akasztófán... hogy semmit nem írsz?... Kérlek, édes perc uram, jöjj fel Grécbe (Grazba), házasodjál itt fent meg. Szép kecskemátkát szerzek, három szarvút, hosszú farkút, őzlábút, lóserényűt" stb.

Az embereket a tizenhatodik században csak arra a formára ütötték, amire manapság. Az árnyékuk is csak olyan volt, mint jómagunké. E tekintetben még a szent életű egyházi férfiak sem tettek kivételt. Nekik is megvoltak a maguk hibái. A jól táplált kanonokok például a tizenhatodik században is szerették a szakácsnék jeles főztjét. Az 1559. évben történt, hogy Nádasdy Kristóf uram hadba indulván, a soproni és a győri kanonokok házába is küldött néhány kvártélyos huszárt. A püspök azonban kiköttette onnét a vitézek lovait, mire Nádasdy Kristóf uram imigyen panaszkodott a nádorispánnak: "Bizony inkább illenék az pispék uram hivataljához, ha az győri és sopronyi káptalanból köttetnéje ki az papokkal az főzőjüket".

A vitéz Orosztoni Péter uram 1566-ban szintén jól megmosta a papok fejét, írván róluk: "Zrínyi szolgálai olyanok, mint az szemfényvesztő papok, azkik néha árvizet támasztanak, néha isméglen, mikoron akarják, elvesztik. Ezek is, mikoron akarják, hadat támasztanak, de

isméglén, mihelyen akarják, azontúl elszállítják."

Tudott dolog, hogy jámbor eleink a gyűléseken már a XVI. században is alaposan összeszólalkoztak. Zrínyi Györgynek íródeákja: Debreczeni György uramnak a mondása szerint "tál, kanál sem lehet zördületlen, sokkal inkább nem lehet ember egymásnak való vetés nélkül". Ezt a bölcs mondást a régi gyűlésekre nagyon is alkalmazhatjuk; mert bíz azokon gyakran megesett, hogy a nem tetsző szónokot egyszerűen kihajították. Ez az eset kétszer is megesett Joó Balázs uramon. Úgy látszik, hogy őkgigyelme már megszokta a kidobást; mert Nádasdy Kristóf ezt írja róla: "Ezt ő, amint látom, annyira megszokta, hogyha ezután ebrudon vetik ki is, semmit ő abban nem tud szégyenleni."

Lehet, hogy Joó Balázs a szászokkal tartott, akik régente azt szokták mondani: "Csapj arcul még egyszer, hadd haragudjon meg."

Tudott dolog, hogy az adta-teremtette nálunk már a hódoltság korában is nagyon járta. A káromkodás úgy elterjedt volt, hogy alig versenyezhetett más nép velünk. Ha a magyar ember megharagudott, bizony még a császárt is megkurafiázta. Azok a jámbor törökök, akik elismerkedtek s barátságot kötöttek a mieinkkel, nemcsak a magyar táncot és a táncolási kedvet tanulták el tőlük, hanem a káromkodás tudományát is. Krusith János, a nagy híró korponai kapitány, 1565-ben Petheő Jánoshoz küldé Komáromba Juzref csauszt, aki követség dolgában fáradozott. Mivel Petheő semmi utasítást sem kapott a csausz továbbítására, a szegény török jó ideig Komáromban ragadt. Itt aztán annyira elbúsulta magát, hogy bűvában majd felakasztotta magát. "Bizony - írja Petheő Krusithnak -, elég visszavaló misét mond kegyelmed után, hogy kihoztad és itthagytad rajtunk."

Eszerint Juzref csausz alaposan értette már a magyar káromkodás cifra ígeit!

Törökről lévén szó, megemlíti, hogy 1621-ben a lengyelek jól elverték a török sereget. A vezérbasa aztán hazánkba jött és Szigetvárott betegséget színlelt. Azazhogy, akkori szóval éljünk, cigánybetegség bántotta őt. Ezért írta róla Ákosházi Sárkány István: "Nem tudom, ha csak az cigánybetegség bántja-e? Én inkább hiszem, az mint értegetem, hogy az lengyelországi purgáció csapta el a hasát."

A régi magyar humor legkedvesebb emlékei közé kell soroznunk azokat a szép magyar leveleket, amiket Nádasdy Tamás és felesége, Kanisay Orsika váltottak egymással. A nádorispán levelei már aláírásukkal is mosolyt keltenek. Majd minden levelét másképp és másképp írja alá. Érdekesekek például az ilyenek: "az te villámkovácsod", "az te ősz kányád", "az te herélt basád" stb. Ha a leveleit lapozgatjuk, szinte magunk előtt látjuk az örökké vidám nádorispán mosolygó képét. A rosszkedv még akkor sem tudott rajta erőt venni, mikor az orvosok metélgették a sebeit. Mindig jóízűen és tréfásan írogat. A felesége küldte túlélrett spárgára például egyik levelében ezt a megjegyzést írta: "Nem különben kezdnek az papok tüle járni, mint az Kanisay László vénasszonya az Ladom italjától". Mikor nádorispánná lett, kedves hangon írja a feleségének: elvárja tőle, hogy úgy fogadja, mint a nádorispánt szokás. S a felesége vidáman feleli neki: "Úgy fogadom, mint én édes nádorispán uramat. De jól meglássa nádorispán uram is, mint jön haza, mert nyilván kevély nádorispánné asszonyra talál! Továbbá (a nádorispánság) négy tisztinek egyike elég énnekem, és az kunbírótságot kívánom; mert tudja

kegyelmed, hogy én nem iszom bort. Az doktor ugyan azt mondja, hogy nem jó nádorispánné-asszonynak vizet innya; azért mégis jó valami bóza az bíróságon, s nem halok szomjjal meg... Továbbá azt írhatom kegyelmednek az kevély nádorispánné felől, hogy viselő szoknyája egy sincs".

Nádasdy Tamásnak az udvarmestere Tahy Bernát volt. Hűségesebb, megbízhatóbb embert s kitűnőbb lovast nála keresve sem találhatott volna. Azonban Tahy Bernát mód nélkül szerette a bort, s borittában elhatalmasodott rajta a bolondság. Egy ilyen bolond órájában aztán azt írta Nádasdy Kristófnak, hogy elhagyja Tamás urat, s féleszű urat keres magának. Nádasdy Tamás aztán ilyen választ adott néki: "Ebből is kiismerhetni, hogy az bolondság napról napra nevededik rajtad, nem hogy csendesednék. Nádasdy Kristófnak azt írod, hogy fél eszen való urat keressz. De én azt tanácslom, hogy idén (ti. idején) elmenj, hogy jobban reád ne érjen az bolondság. És ha találsz afféle fél eszen való urat, siess rajta venni, míg eszibe nem veszi, hogy bolond vagy; mert ha halogatod, és azonközbe eszébe veszi, hogy nem vagy otthon, kárba fogsz maradni."

A tanácsadó mindig több volt, mint a követő. Az okosabbnál okosabb mondásokat seregével találjuk a régi levelekben, de hogy valaki megfogadta volna, arról már nem esik szó. Batthyány Ferenc bán, hallván, hogy unokaöccse, bár magának is alig van, másoknak ígér jószágot, imigyen inti őt: "Hallottad-e egy régi példában, hogyha az egér nem bújhatik lukába, köt tőkét farkára?"... "Azt mondod - írja ugyanő 1548-ban -, hogy nem fától lettél, hanem atyádtól, anyádtól. Bizony énnekem csodának tetszik." - Ugyanez a Batthyány bán, aki a bécsi bornak a szagát ki nem állhatta, erősen kikel a magyar ifjak ellen, akik külföldön verik el a pénzüket. Az 1551. évben az illetén ifjakról írja a nádorispánnak: "De azt kegyelmed vélheti, mint jönnek haza; mert ki lovát, ki egyéb marháját adja el, és franciát hoz haza. Azért nem kellene oly igen sokat költeni Bécsbe."

Batthyány Ferenc Nádasdynével is vidáman levelezgetvén, gyakran megréfálta őt. Mikor például Nádasdy Tamás Fráter György püspöknél járt, ezzel ijesztette meg a szegény asszonyt: "Fráter Györgynek sok felesége vagyon, csak gyorsan egyikét reá veti az kegyelmed urára!" (1551.)

Batthyány Ferencnek a felesége is szerette a tréfát. Olykor - ha kedve támadt - leveleivel nem kis tréfát indíta. Mikor a nádorispán rossz üzletet akart véle kötni, komolyan írta volt: "Nekem kicsiny fejem vagyon, sokáig kell gondolkoznom". Mikor Nádasdy tréfásan azt írta a jó asszonynak, hogy kicsúfolja a vénembereket, imigyen vágott vissza: "Miénk volna az panasz; mert mi vagyunk aggok. Míg ifjak valánk, mi sem gondoltunk sokat ruhával; mert az ifjú ember anélkül is elég szép. Ím! ha mi meghalunk, hát nagyságod mind az én urammal egyetemben egy-egy ispanyol leányt vesztek, hogy kiknek ruházatjokra tízszer többet kell költenötök, hogy nem most ránk költötök. Azokat csak ruházni sem győzitek." (1555. május 31.)

Vidám humor szóval hozzánk Országh Magdolna leveleiből. Egy alkalommal a kertjére büszke Batthyány Kristófnak azt írta, hogy a kertje zsidókoporsó szabású volna. Haragnéven vevén ezt Batthyány, Magdolna asszony így mentegette magát: "Koporsó szabású töltéseket látván ott, azt hittem, valami rác szent fekszik ottan, és hogy búcsú mián vagyon. Sokszor megkerültem, azt vélvén, sok esztendeig tart a búcsú. Hányassa el kigyelmed; mert bizony nem nőnek meg

ott a barackfák." (1553.)

Ismeretes dolog, hogy a XVI. században nálunk a leánykérés és a menyegzőhívás erre alkalmas bízottemberek, vagyis inkább legények útján történt. Ha a leányzó formás és sokatígérő volt, a kérő gyakran ott ragadt, s megbízója helyett magának szerezte meg a leányt. Az igazi kérő természetesen azt kívánta neki, hogy Ámán ablakára akasszák szellőztetni. Így állván a dolog, a kérők nagy hálával tartoznak Mérey Mihály ítélőmester uramnak, aki 1554-ben ezt a jó tanácsot írta nekik: "Leányos embert és nősző legényt nem kell menyegzőszerzésre küldeni, mert az legény gyakorta magának szerzi azt, akire kéri. Akinek pedig leánya vagyon, annak is gondját viseli." Manapság ezt úgy szokták mondani, hogy ebre nem kell a hájat bízni.

Jó tanácsot ad a házasulóknak Dersffy Ferenc uram is, írván Batthyány Boldizsárnak imigyen: "Addig Válogat a sok szép leányok között, hogy végtére oly aggra talál, azki száján tartja, hogy ott ne járjon, ahol ő maga akarná."

Már a XVI. században is keservesen panaszkodnak a mieink a nagy német adó miatt. Az adókon kívül az udvar a gazdagabb urakat megkönyékeztetvén, még kölcsönökkel is igyekezett az erszényükön eret vágni. Ilyen ügyben írta volt Batthyány Ferenc az özvegy nádorispánnénak: "Ha szembe leszünk, megmondja kegyelmed, miért oly fösvény. Jól tudom én, az miliom forintot nem akarja kegyelmed bocsátani, kit az németek mondják, hogy kegyelmednél vagyon. És mindaddig fösvénynek fogják mondani, míg ki nem adja kegyelmed." (1564. szeptember 13.)

Révay Mihály uram írja egyik levelében e sorokat: "Jó ország volt az szegény Magyarország! Mind népe s földje jobb volt Lengyelországnál. Semmit nem vártunk mi magyarok Lengyelországból. Ha bort az országból nem adtunk volna nekik, pane pivával (ti. sörrel) kellett bizonyítaniuk a jezsuiták mondását, hogy a sör alávaló ital." (1576.)

Jámbor eleink - amint tudjuk - azt tartották, hogy egy-két pohár borban sok vidám tréfa lakik. Éppen ezért nem egy-két, hanem sok pohár bort ittak. Aztán, ha jól vetett asztalnál a bor felett mulattak, bohóságot bohóságra halmoztak. És emelgették a köszönőpoharakat, és ittak a jó fejedelmek egészségére. Tapolcsányi Mihály is ezt cselekedte Gadolius urammal, s miután torkig itták magukat, búcsúvételten ott hagyták a borgazdát: Nádasdy Ferencet. Másnap aztán így mentegette magát Tapolcsányi: "Az jó fejedelmek egészségéért addig ivánk, hogy bizony énnéköm az ablak és az vártornya mind kettőznek vala és az híd is, hogy kimentem, úgy tetszett, hogy mind megyen alattam. Gadolius uramat az szálláson úgy tanáltam, hogy az philosophiát az szegre tette, és azt kérdezi, hogy mikor és miképpen jött ki ő az várból." (1582.)

Az illetén multságokon nagyon gyakran megesett, hogy a palackpecérek nagyobb káromlással megeresztvén nyelvöket, egymásra támadtanak. De hogy miképpen kívánták egymás címerébe a pozsonyi akasztófát, arról jobb hallgatnunk! Itt is teljesült a régi magyar példabeszéd: "Azminemű jónapadása kegyelmedtől vagyon, ha veszi, olyan istenfogadját magának tulajdonítsa."

A mulatozást a kornyadozás követte. Mert régi és aranyigazság az: "Mikor kedvetek tartja, annyit isztok, amennyit akartok. Ha pedig megbetegültök a bortól, annyit kell szenvednetek,

amennyit nem akartok."

Ám igen rövid ideig tartott, míg a borivók a bort meg sem merték bűzleni! S ha ki nem cégerezték őket, vagy valami galibába nem estek, újra kezdték a mulatságot, azt tartván, hogy a jókedv az embernek gyakorta egészséget szerez. Aminthogy úgy is van.

Tudott dolog, hogy nálunk a töröknél is több bajt és keserűséget okozott a beszállásolt császári katonaság. Bizony, ahová e hadinép a lábát tette, ott nem maradt semmi sem. Hiába rakta a szegény ember kévegabonáját kalangyába, elvitték azt a katonák. Sőt azt sem hagyták ott, ami még lábon állott! Gondolhatjuk, a szegénység minő nagy bódulásban volt emiatt! Vitnyédy uram írta volt egyik levelében a beszállásolt császári katonaságról: "Gonosz lapos tetvek azok, s ha befeküsznek az vármegye ködmönében, nehezen pörzsölik ki."

Ezernyi és ezernyi panasz ment Bécsbe e katonaság rablásai miatt. Olykor vizsgálatot is indítottak, de ennek eredménye sohasem volt. A bécsi kommisszáriusok mindig büntetlennek találták vitézlő fiaikat, így aztán csak a mieink nyöghették keservesen: "az róka náthája nincsen rajtunk, hogy ne éreznénk az latorságnak bectelen bűzit."

Eszterházy Miklósnak, a nagy nádorispánnak temérdek levele hever még kiadatlanul. E levelekben sok-sok elfeledett példabeszédet s vidám magyar mondást találhatunk. Ha országos gondok nem bántották őt, vidáman levelezgetett ismerőseivel. Mikor például Batthyányné Miklós napja előtt megszerencsézte őt, s ajándékot is küldött neki, nagy jókedvvel felelte neki: "Kegyelmed szintén úgy cselekszik, mint aki kötve hiszi komáját! Még szent Miklós napját el nem értük, s immár penig kegyelmed megköttet. Kedvesen vesszük ezt az megelőzést."

A derék Pálffy Pál nádorispánnak ismert mondása volt ez: "Az francúzok azt tartják, azki egyszer megcsal, vigye el az ördög; ha másodszor, engemet is; ha harmadszor, mindkettőnket újabban."

Abban az időben, mikor Thököly Imre fejedelem pénzt veretett a nevére, Széchenyi György érsek meg akarván őt kissé tépázni, imigyen írt róla Batthyány Kristófnak: "Thököly úr penig immár ízelítvén az szép falatot és neki örülvén, hogy immár pénzt vertek nevére, nem örömost bocsátana ki torkából; de általakadt rajta, s nem nyelheti el azt az zsíros falatot, minthogy mindenünnen odalázadott az török."

forrás:

Takáts Sándor

Buda két árulója

<http://mek.oszk.hu/03400/03421/03421.htm#17>